

Harambaša.

Průběh románu...

KAPITOLA V.

Nic novátí toho noční v Sarajevu. Město, po pěti nohách...

Hluboko pod zemí, v žaláři ve skále vytesaném ležel Marjanko...

Zaněhlý temně po schodech kroky, napřed se zdálo, pak vždy bližší, klapaly závoje...

Marjanko s podivným spáthv tak neohlávanou návštěvu — myslil dříve, že jde jen vyšetřit jej na smrt...

"Marjanko!" oslovil jej paša po chvíli, "musíš umřít."

"Slyš?" pravil, "v zajetí vaše padl také Tejsia aga —"

"Slyš?" pravil, "v zajetí vaše padl také Tejsia aga —"

"Slyš?" pravil, "v zajetí vaše padl také Tejsia aga —"

"Slyš?" pravil, "v zajetí vaše padl také Tejsia aga —"

"Má pravdu," pravil konoš. "Kam ale mám vypravít posla svého?"

"Ať, pašo," odpověděl Marjanko taktičtě lhostejně, "přibij jen návrh svůj na bránu Sarajeva."

Paša se pozastavil, rudá zář slonitá zbarvila mu obličej, oko jeho se zářivo koulelo v důlčích; i ve vzduchu posvítá se mu ten pes křesťanský!

Sotva dozněly kroky odcházejícího paše, zaslechl Marjanko právě s protějščí strany, přímo od skály, temně klepání, ano, tak blízko, že jen ještě jeden kámen mohl být mezi ním a tím, kdo se do jeho žaláře dobíval.

Největší rozpačitost jevila se na tváři hajduka. Přitěhl-li jej osvobodit Emin? Ale vždyť Marjanko viděl, že i on byl s těmi, kteří ho jali, a kromě Emína nevěděli žádný v Sarajevu o lásce jeho k Fatimě, dceři Khosrev-agy...

"Tys to, Eminé?" ptal se truchlivě. "Ano, já jsem to, hajduku!" dí tento; "což jsi myslil, že nechám pobratima svého ve vazbě a něčeho nepodniknu k osvobození jeho?"

Zatknul pochodeň do skulinu skální, vyňal z malé pochvy, která se mu na zlatém řetízku na prsou houkala, kynžal, přelozal provazy, jimiž Marjanko svázan byl, pomohl mu na nohy, neb stuhlé a vazbou naběhlé oudy jeho nemohly hneď dostatečně vládnouti, i pomohl mu, ležedli na vyvalený kámen.

To vše dělo se tak rychle, že Marjanko posud ani spatřovati se nemohl, a teprva po chvíli, kdež brzo na Emin-bega hleděl, dráželo svě jako v polosněni do dlaně avíral, obrátil se k pobratimovi.

"Jaké ale," tázal se nejistě, "vždyť tys to byl, begu, ty a Fatima, ta dcera haremu, co jste zradili bratrstvo méa lásku mou?"

"Trpce se usmál mladý beg. "Ano, tak jsme kaurové," pravil "co rukama nechaté, nepochopujete a nevěhíte. Známot jest v Sarajevě pobratimstvo naše, jako byla i láska moje k Fatimě známá," vykládal Emin-beg, "což tedy divu, že na základě tom stavěli svou lest, aby pomstili pohánění, otcem tvým jasněmu příměsíci učiněné? Otec můj žádal Khosrev-aga o ruku Fatimy pro mne, převeděn jsa, že nebudeš chybět při svatebním kvasu pobratimstva svého."

"Pobratimstvo tedy zradit?" zvolal Marjanko s nechutí. Emin-beg pokrčil ramenoma. "Kdož může poroučeti vášni?" pravil chladně. "Fatima," pokračoval v vysvětlování dále, "hm, Marjanko! Fatima tě miluje, ale ty, hajduku, nepochopuješ lásku dívek našich; květina zahrady se nehodí na hory a mrazivá větry."

"Vesmi si jí ty," vskočil mu do řeči Marjanko s trpkostí, "jáť jsi věm, že by šel, volně větry naše udolaly citlivé srdce muslimanek."

"Myslíš, hajduku?" vzrýtl se mladý beg. "Je Džindžif-Emin-beg zdrávo to, co ncha kaurina odkopie, a byl ten kaurin i pobratim jeho byl? — Ano, kdyby byla volila mne!" leptał pro se.

Zamítel se, a Marjanko traky svádavě naň upov, mluvil po chvíli opět mírným hlasem dále: "Fatima v lekouti, že má strachit tebe a státi se mou kadnou, vyradila lásku svou k hajdukuvi, a slovy sama obelstěna obelstila i tebe. Kdybych já byl nebláhl, byla by již dítala v okrádi Asarcla — a skoro by bylo lépe pro mne, kdyby tomu tak bylo," dolehl polohlasitě.

Marjanko svtěl hlavu při správe této, láska jeho pánula opět vlt silou; ale nepravili Emin-beg, že se květina zahrady nehodí na hory, na větry mrazivé. Ano, cítil to i on sám, že nepochopoval srdce její, a Fatima by nepochopila hajduka nikdy; dával tedy vřhost lásky své, loučil se s ní, ale bez trpkosti, a tichý bol srdce jeho byl mu nyní více útěchou nežli hořem.

"Půjme tedy, Eminé?" pravil jemně, vstana. "Počkej, pobratime!" zastoupil mu tento cestu. "Přisáhati mi budeš, že nevyradíš žádněmu, jakou cestou se žaláře jsi vyzel, aby nebyla zmařena kolikaměsíční práce naše, a osvobození tvé aby neuvallilo ještě větší bídu na Sarajevu. Ať uhlídáme dobu svou, dorí se o tom i Mahmud paša, potom ale k záhubě své," doležli s nenávistí v oku a ve hlasu, i chopiv Marjanka za ruku, dotíral naň: "Přisáhej!"

"Tento, ačkoli v ostruuti nad tím, co slyšel, přisáhal pfece na víru Kristovu, jakž byl Emin Zádál.

Slova více nepromluvil vyňal Emin-beg pochodeň z rozpukliny skální, a sám vklouzl otvorem chodby dosti široké, že obyčejný muž sehnouti se nemusil. Když byl Marjanko již v chodbě, podal mu Emin pochodeň, sám pak přivalil k otvoru kámen, jenž tak těsně do něho se hodil, že ni skulinka tuto tajemnou chodbu do hradu neprozradila. Ale ne dosti na tom, ještě nabromadil velkých kamenů za otvor, snad aby dutý hlas sklepná na tomto místě nevyzradil Mahmud-pašovi cestu, kdyby byl uvězněný hajduk uprchl. Toto vykonav, vzal opět pochodeň Marjankovi z ruky, mlčky se bera před ním. Za nedlouho je ovanul čerstvý větřík, a po několika krocích uzel Marjanko hvězdnatou oblohou, kterou více spatřiti se nenadál, jež v hodině smrti. Rosa, husič k zemi padající, oznamovala, že se již brzo počne buditi jitro. Emin-beg byl již dříve, nežli z chodby vystoupil, zhasnul pochodeň, a s pomocí Marjankovou navázel kámen před otvor, hustým křovím již bez toho dosti ukrytý.

"Tam jsou hory tvé," okázal k východu na černé lesy hor Drinských. "Pobratime, tys svoboděn!"

Marjanko ale neobrátili sraků svých tam, kam jeho pobratim rukou ukazoval, neodvratně pohlízel na Emin-bega s výrazem nej větší vděčnosti.

"Slechetný Eminé, drabý pobratime!" pravil s podivním. "Lito mi tebe, že nedoideš věčně ho spasoni, nejsa křesťanem," dolehl s dětskou útrpností.

Emin-beg poskočil zpět, oči jeho se zajíklily a ruka sahala po kynžalu. "Otroku!" zakypěl zlostí, "já beg měl bych se státi kaurinem opovrženým a opasití bajrak příměšice, pod kterým otcevo méj slávy sobě dobyli?"

V těch slovech Eminových záležel celý koran Basháků muhamedánských, k němuž inou celým fanatismem fakira (lebravého mniacha tureckého); sláva a moc jsou jejich vodítká, obojí dá jim příměšice nad raj, proto jsou nejfanatitější zastavatelé jeho, neobracje o jiné ostatní předpisy koranu, a proto je nazývá pravý osmanli polovíčními kaury.

hodil dále, k Marjankovi přitocpiv: "Což jsem já tebe kdy přitocpovl, ahyš přitocpiti k istamnu? Anoh jsem snad nevěděli, že vcháším s křesťanem v pobratimstvo? Co má po tom, zdali pobratim můj musliman neb ne věřitel kaurin, pobratimstvo je svytkáři naš alkoran i naš plemo tvé."

Marjanko přisvědčil hlavou. "Nehoršil se, drabý pobratime," pravil, "je jsem vyslovil myšlénky své. Stalo se to s lítostí, že my, pobratimové, často v boji proti sobě státi musíme."

"My nestojíme nikdy proti sobě," odvece Emin-beg s tureckou sofistikou; "ty bojješ proti družím mým, já proti tvým. Co mi po tom, že ten neb onen kaur, jehož kulka má zasáhne, byl otcem neb bratrem tvým; on není můj pobratim. Avšak," doležli vzhůru pohledna, "hvězdy strážející lesku, lásky bude tobě, když tě skryjí lesy stíny svými před raním světlem, a moč když mládné oko na tomto místě s tebou nespáti!"

Pohlíbil se die dávného mrava a "mlčky se rozekli; Marjanko odcházel krásně k horám a zmizel oku Emin-bega, kterýž za ním neodvratně hleděl.

"Věru," mluvil k sobě Emin, "povinnosti pobratimstva neřsou lehké. Tam jde a bude opět sypati hanu na bajrak islamu, a já sám musil mu otevřiti bránu svou body. Byl to nešťastný den, kdy jsem s tím kaurinem v pobratimstvo vešel, ale — stalo se!"

Rka, obrátil se k odchodu, ale zražen zavrával spátky; otec jeho a kadi efendi stáli za ním. "Čeho se lekáš?" ptal se otec Džindžif-beg syna Emína, "což neznáme povinnosti pobratimstva? Já bych také jinak nejednál. Ale pohledni tamto!" okázal stranou, kde byl Marjanko zmizel.

Mladý beg pohlednul a spatřil dvě, tři postavy lidské, kterak po stopě Marjankově dál a dále chvátají.

"A kdyby jich sebe více bylo," zvolal Emin a nevolil, "jiz jsem je viděl, a pobratima buď znovu osvobodím, a nebo s ním zhygnu!" Chtěl skočiti ku předu, ale otec ho zadržel.

"Upokoi se, Eminé!" pravil pokojně. "Snad si sami nebude me sypati písek do očí? Proč bychom jimali jednoho, když můžeme později vybrati hnisdo celé. Tvůj pobratim, ten kaurin, jest bezpečěn; on sám musí jen okázati cestu k dopnutí ostatních, to je to celé. — Hm! Eminé," pokračoval samolibě dále, zpozoroval, že syn jeho v udivení naň oči upřel, "což jsem nevěděli, co učiníš, co učiníš musíš, aby ti stín toho psa nezasatoupil bránu do ráje prorokova? Vždyť na naši radu svržen byl do nejlubšího žaláře, a s pomocí prorokovou podotřilo se!"

"Bůh jest velik!" ozval se kadi-efendi, kterýž v krátkých koičích z víři kůže zahalen, jako přikováň, rozkročenýma nohama na jednom místě stál, a jen pokyvováním hlavy spokojenost svou na jevo dával, že se podivuhodná lest, jim samým vymyšlená, tak zdatila.

"Marjanko jest tedy v bezpečnosti," pravil nyní lhostejně Emin-beg, "a ti ostatní, co mi po nich; já učinil zádot povinnosti pobratimské."

Emin-beg byl slechetný, nelzo upřít, ale jaké mohi také jinak? Nebo vcházaje v pobratimstvo s některým křesťanem, přisáhá molemín, že chce, aby mu pobratim, pakli všem povinnostem svazku toho nedostál, zastoupil bránu k ráji prorokova, aby nikdy neuzel radovánky a hurisky edenu, Muhamedem přislibeným těm, kdož v něho věří. Emin netajil smýšlení své před hajdukem pobratimem; do očí mu řekl, že mu nic není po ostatních soudruzích Marjankových; vždyť i Marjanko nespadaje Turky a poturčence se neptal, zdali mezi nimi otec Emin-ny neb některý pokrevence. Emin plnil vždy horlivě povinnosti pobratimstva, že ale nyní zapomněl, padnou-li hajduci Mladěný vesměs do rukou Sarajevských, že mezi nimi i Marjanko bfti musí, což po tom mladému begovi? Naštíř se nenávist jeho ku kaurinům a jmenovitě ku hajduku; pobratimstvo zachrániti bude lase dost, ať bude

zase v nebespálenství; vždyť ta- ké možná, že ani v nebespálenství neováze.

Dostl na tom, Emin byl spokojen sám s sebou, byl spokojen i se jati kadibo k vyprávění skřelje hajdukův vymyšlenou.

"Díky prorokovi," pravil zase kadi, "vřborně se dáti, naši lidé nedávají ládné snamem. Hiamil-lah! nebode více ten pos Mladěn špiniti brady naše!"

Sotva domluvil, zasně ve vzdálenosti rachot pušek, provázený radostným rykem. "Což! — což s námi sli duchové hrají?" s tímto slovy vzrýtl se kadi s radostí své. "Přítel," obrátil se zlostně k Džindžif-begu, "mně se zdá, že nám ten pos Mladěn do očí plaku naházal."

"Ne, to nejsou naši lidé," pravil Džindžif, jenž byl hrdlivě do dáky nastouchal, "hufelo asi dvacet pušek, a sať jsou jen tři za ním."

Má pravdu, Marjanko právě do kvozdí vzniknouti chtěje, setkal se s otcem a hajduky. Radostně zaboukli tito, a na znamení radosti své vypálili pušky die způsobu junáckého.

Mladěn chtěl s přitocpiti uvítati syna, ale neodřel se, padl mu okolo krku. "Marjanko můj ubohý!" pravil jemně, jako by mluvil se ženou, "také tebe svedla bludice isakná? Hneď z počátku jsem měl podivně tušit; že ne-dobře se skončí tato láska tvá, vim vložeco od Křtiče," vysvětlil Marjankovi, kterýž podivným sraky své naň upřel, neb krom Křtiče nemohi nikdo vědět o lásce jeho. "Ba ano, synu, v haremech se nerodí ženy pro hajduky, ba neznám jen jednu, která se povznesla tak vysoko, že pochopila lásku junáckou, a ta jest matka tvá. — Vzhůru, dáti!" zvolal radostně, "kde z vás tejdřív donese zprávu matce?"

Vykočilo jich několik z tlupy, a v rychlém běhu zmizeli brzo v ranním soumraku s oči ostatních. Volně se ubírala tlupa za nimi a žádný z hajdukův v radosti své nepozoroval, že černé postavy po stopě jejich se plouží.

KAPITOLA VI. Radost hajduků byla zaplašena v táboře zprávu, že harambašová v těžké chorobě jest, že ani radostná zpráva o návratu Marjankovu jí neposkytla úlevy.

Den vzešel a postopoval dále, a harambaša ještě ani nevyšel ze skály k hajduku, ani synová jeho; hajduci se rozložili po pažích, přidrželi se k nim i Tomič s ostatními, jenž byli ortel na Tejsiovi konali. Povídali si vespo- lek, jaké neobyčejné věci se dnešní noci zběhly. Tomič vypravoval, kterak Tejsiu usmrtili, jednu nobu vyvěšili na cestu k Sěnici, jednu na cestu k Sarajevu; ruce pak každou na jinou stranu, trup jeho kterak spálili a popel do Miliasky vházeli. Na vzajem povídali zase druzi o harambašové, dceři pašově, o Mahmud pašovi, o zajetí Marjanka, a kterak Vedli vezir osvoboditi chce křesťany bosenské z jatma špahův a begův poturčenečů.

Slunce stálo již na záte polední, a ještě posud žádná změna ve zdraví harambašové.

Kdyby se donesla k popu, aby nad ní odřikal má svatou," mnil Tomič, "jistě by ji opustil duch nemocí."

ci, harambaša vytopčil, tesknost se jevila v oku jeho.

"Pohledni sám, harambašo, oznamoval hajduk, "my vidíme nizam k našemu táboru postopovati; jedno oddělení zabnulo v pravo podli Miliasky."

"Dobře!" pravil harambaša, nemoha zcela utlađiti jakási nepokoj. "Junáci!" zvolal na ostatní, "dohlédněte ke zbrani a ohleďte stěsivo. Staníto, vesmi je... pět jichok s sebou a rozmož strážte. Posor, dáti! bude li nizam pokřarovati dále, ustopujte tise sem; sburta, dáti!"

Harambaša se vrátil do skály. Podivuhodně bylo vnitřní á stroj skály. Neveliká, ale dosti prostorná jizba otvírala se hneď za vchodem. Otvor byl chodby na rozličné strany do podzemních sluj, kde hajduci držali kořist svou ukrývali. Jizba ta byla součká a sloužila spolu i za prachárnu, vřbec za sborovni hajduků, neprofitně dle, posudvdi mohla skála v přibohé nějakého nebláti do povětří vyletět; ale hajduci spocháali se na svou pozor- nost, iřeho jim nebylo třeba. Sem byl také vchod volný pro ty, co byli ustanoveni na prohlédání prachu a stěsiva.

Odtud vedly stupně ve skálu do oblohu tesané vzhůru a tam krom rodiny harambašovy, a to on sám a synové jeho velmi stidkí, a krom: společníci sluzek harambašové nevkročili již žádný z hajduků; dřevěná sítná dříza svírala hneď a posudvdi jizby vedly na schody tyto. Schody ty vedly do komnaty nad první se nacházející. Tato komnata byla koberec pokryta a sloužila za ložnici harambašové a společnícím jejím. Ze sluje, která v prostřed skály se otvírala, padalo světlo do komnaty této skleněným okny, jakovými se ani selamlik Mahmud-pašete honositi nemohi.

Přiroda sama utvořila v divném rozmáru sluje tyto, hajduci jen sem tam pomohli, a uvnitř skály ze zloia at k temenu jejímu schody vytesali.

Harambašová ležela zde na loži bledá; oheč oka jejího vyhasl, a jen někdy ještě zplanelo, když pohledla za syny, u hlavy jí stojel. Vřejší bouře důležití dolomly těsnoa síla její, zvyklá nou již upomínkami na minulost a neustálým napnutím duše, strachujel se o život muže i dětí, v životě junáckém jako na větráku co denně vyhazovaný. Mladěn, po nemocné se ani neohlédna, přelšel krápným krokem komnatu, brzo se objevil v oné otevřené sluje, a vystoupal poschodech, na protějščí straně uvnitř tesaných, na vrchol skály, odkud celou krajinu pohlédnouti bylo možno.

Za nedlouho se vrátil, byl zamýlen a hledě na ženu dál starostlivou úskost v tváři a v oku na jevo.

"Matko!" pravil přitocpiv k loži, dodávaje hlasu svému co možná největší lhostejnosti, "nebylo by ti možno, ahyš ležet v tu hodinu na cestu se vydala?"

"Co se stalo?" ptala se žena, a zakalené oko její zplanulo a utkvělo pronikavě na muže.

"Nic se nestalo," odpověděl tento, hlavu stranou odtrajece, aby nepozorovala nepokoj jeho, "přím se jen, poněvadě myslím, že by bylo lépe pro tebe."

"Zde umřiti, a nebo na cestě skonať!" leptała nemocná, "ale já bych tak ráda skonala klidně." "Klidně," usmál se trpce Mladěn. "Marjanko, Marjanko! tvé osvobození je snad zabynutím nás všech. — Ale ona nemůže od- tud," rozměšlel pro sebe, "být i ny li není, umře nám od ofyese- ní, nežli sto kroků popojdeme." Rozhodnul se, oko jeho se zafíklilo, pokyna synům, vyšel s nimi ven mezi hajduky. Právě přibíhal posel ode stráží s oznámením, že sílné oddělení pandurův a levé strany obkličuje vrch. "Zavolej všechny strážě sem!" velel harambaša. Posel kvapil ke strážím. "Ano, není jinak, bratři," pravil nyní Mladěn k ostatním, "jeme obkličeni ze tří stran, a nevygrani- me li brzo roklinami ke Drině, jame straceni." Base známky leknutí vyslechli hajduci zprávu tuto.